

gistes dotats de bon mètode —Diez, Schuchardt, Jud, M-Lübke— no s'hi van fixar mai (el darrer, només a les seves acaballes i de segona mà); les excepcions que hi fan Spitzer i Wartburg són també pensades a la lleugera, i encara hauríem de dir més: que són un model del mal mètode etimològic consistent a prescindir de l'objectivitat semàntica i de les lleis fonètiques deixant-se dur per vagues consonàncies o per alguna idea preconcebuda. No és estrany que un negués la de l'altre, perquè *ζ* tenen a veure entre elles i amb la d'estèril' les idees de 'infern, dimoni', 'cervo', 'vaca', 'perxa'? o amb el nom d'un gobi, perca o altre peix especial de riu? L'acudit de Spitzer (*Mgn. Hamb. Sem.*, 1917, p. 17; *LexikK*, 45-6) de relacionar l'*Orcus* amb l'adjectiu per a 'estèril' és ja prou extravagant: ho fa pel mer «sonsonete» *orc/eixorc* i si després pensa en *ABORTUS* 'avortament' és per un altre «sonsonete» (picard *échorter* 'avortar'); això ja està refutat per M-L. (*Das Kat.*, 135) i *AlcM* (que per cert també ho reporten en forma superficial i confusa).⁶

I no caldrà que ens hi amoïnem més; però *ζ* per què no ho admet Wartburg (*FEW* v, a. 1948, 50, i *Litbl.* xli, 367)?, perquè «s'hi oposa la inicial *j*-de les formes occitanes». Però no hi ha tals formes d'Oc, car són uns mots que signifiquen a) «gaule, tige d'un arbre encore jeune» (que es diu *jor* en algun parlar llenguadocià); b) *Erau* i *BRhône jorca, giorgan* «plie, goujon» (o sigui peixos semblants a la truita o la perca);⁷ c) un *jorgo* «prostituée» d'un poble de l'Erau que junt amb un *chorgo* 'vaca' del Llemosí (regió en part de la qual la *j*-s'apitxa en *ch* o *ts*) que tenint en compte el pas occità de N'C a *rg* (*margo* 'màniga', *Doumergue=Domènec*) més aviat sembla que siguin equivalents del nostre *jònega* ll. JUNIX. Però deixant els detalls *ζ* què tenen a veure entre si semànticament aquests mots, ni amb *eixorc* 'estèril'?

Doncs, perquè tot plegat vindria d'un nom hipotètic del 'cervo' en gal·lic. Un *jorkos*, que necessitaria un asterisc com una casa i l'hi ha estalviat.⁸ El menyspreu de les lleis fonètiques arriba al summum (després d'acucar els ulls a la semàntica), car *j*-no pot donar cat. *x*-ni *eix*-, ni oc. *eiss*-. Però és que ací demana socors a l'*échorter* en què havia ensopegat el seu contradictori, mera paronomàsia sense cap semblança de sentit, i és a base d'aquest altre «sonsonete» que els inconnexos *jor* «gaule», *jorgo* 'vaca, prostituta' i el nom del peix són la forma primitiva («einfache formen») d'*eixorc*, al qual s'hauria avantposat l'EX de ... de *échorter* ABORTARE. *ζ* Val la pena de perdre més temps refutant aquests vagabundeigs de Wartburg i Spitzer?⁹

Si volem fugir alhora de les vaguetats semàntiques, de l'arbitrarietat fonètica i dels perjudicis causats per les confusions dels altres, no ens hem d'apartar gaire d'una base com EXORC- i d'una idea com 'inapte per a la generació, privat dels òrgans o capacitat genita!'. Això ens condueix racionalment a un prefix EX- que indiqui privació i a una arrel ORK- que indiqui aqueixos òrgans o capacitats: una i altra cosa ens condueixen a estats de llengua antics i a un món indo-

europèu, car en aquests és on hi ha un tal prefix i un tal nom del recurs generatiu mirat com el més indispensable per la mentalitat primitiva, situat en el testicle o simbolitzat per aquest òrgan: *ὄρχις, -ιος* en grec i en formes ben semblants en la gran majoria de les llengües indoeuropees, almenys en la forma que hem de suposar a la base de cada una, que ve a ser la mateixa en la major part. Si el testicle és *ὄρχις* en grec (plural *ὄρχεις* en la llengua comuna) *ζ* podríem suposar un EXORCHO- 'privat de testicles', que qualificaríem vagament de paraula greco-llatina?

Potser sí. Hi ha adjs. de forma ben semblant i de sentit paral·lel o oposat: *ἄν-ορχος* 'capat', i al contrari *ἔν-ορχος* 'sencer, no capat' (ja en Hipòcrates i Aristòtil). Que es formaren adjectius d'aquesta mena per a idees com la que interessa, ho provenen no sols aquests sinó *μόν-ορχις* 'el d'un sol testicle, sicló', i no sols en grec: armeni *mi-orji* 'sicló', de formació rigorosament igual, i l'oposat arm. *orji* 'sencer, no capat'. Havent-hi en grec ja clàssic formacions com *ἔξ-εδρος* «chassé de son pays», «qui est hors de sa demeure», *ἔξ-ἐφηβος* «qui a dépassé l'âge des éphèbes», potser podríem postular un baix grec **ἔξ-ορχος*? El fet és que aqueix mot no està documentat, i en un lèxic com el del grec antic i hellenístic, tan absolutament escorcollat, i en forma tan exhaustiva, sobretot quan es tracta de termes com els biològics, naturalístics i medicals, en què el món i la llengua grecs han format la base de tot sistema i de tota investigació, aquesta absència de dades no pot ser fruit d'un atzar o un descuit.

Notem també que en grec el prefix IEUR. EKS- ha tingut un paper deverbal, quasi només apariat amb radicals verbals (que coincideix ben poc amb el sentit privatiu tret de substantius): *ἔξ-οδος* 'acció de sortir'. Car *ἔξ-οικος* no és 'sense casa' sinó «banni, chassé de la maison» (on ja hi ha el matís verbal d'expulsió i pot actuar el model de *ἔξ-οδος* i semblants); quan la base és un substantiu, el matís és ben poc privatiu, si no és justament el contrari: *ἔξ-ορκος* «lié par un serment», *ἔξ-οινος* 'borratxo' (és 'fornit de vi' no pas sense vi).

Per a la formació d'un adjectiu amb el sentit del que ens convindria caldrà, doncs, admetre que el formaren gent amb algun coneixement del grec, però ben imperfecte. No és pas una idea absurda, car es podria tractar d'una creació feta a la Roma del baix imperi, on el cos medical estava certament integrat per bastanta gent més o menys hellènica, sovint esclaus poc educats més o menys bilingües, i al costat d'alguns d'aquests *graeculi*, hi devia haver prou gent que es feien passar per grecs i col·locaven mots «més o menys» grecs, a propòsit o no, ben usats o no, però que els disfressessin de savis: més potser encara entre els curanderos i quirurgo-màgics, o amb els manescals (com aquell de la *Mulomedicina* en llatí vulgar que es feia dir *Chiron*), car aquests no s'havien d'ocupar menys d'egües, guarans o vaquetes eixorcs.

Entre ells els qui no eren grecs ni sabien més que una colleccioneta de mots grecs, i quatre frases més o menys gregues, devien ser molts, i alguns po-